

ОПИТ ЗА СТОПАНСКОГЕОГРАФСКА КЛАСИФИКАЦИЯ НА СТРАНИТЕ ПО СТЕПЕН НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

Т. Йорданов

Черната металургия играе много важна роля в съвременното стопанство, защото го снабдява с необходимите му чугун, стомана, прокат, феросплави, тръби, релси, ламарина и др. изделия. Между тях най-голямо значение има стоманата — най-широко използваният метал. Тя заема повече от 95% от производството на метали. Световното ѝ производство през 1969 г. възлиза на 570 млн. т, докато добивът на цветни метали е, както следва: алуминий 9,0 млн. т, мед — 7,2 млн. т, цинк — 4,9 млн. т, олово — 3,9 млн. т.¹ Ето защо не случайно се говори, че живеем във века на стоманата. Тя намира всестранно приложение в машиностроенето, строителството, транспорта, както и в много други отрасли на материалното производство. Поради това тя се използва като основен лост за развитието на съвременното стопанство. Ето защо снабдеността със стомана е един от главните показатели за степента на икономическото развитие на дадена страна.

В настоящата работа ще направим опит за стопанскогеографска класификация на страните по снабденост със стомана, изводите от която могат да се използват при класификацията на териториални таксономични единици — райони, страни, континенти и др., по степен на икономическото им развитие. Освен това резултатите от тази класификация могат да бъдат използвани като основа за широко приложение на дедуктивния метод при изучаване на икономическата география, световното стопанство или при други случаи.

РАЗВИТИЕ НА СВЕТОВНОТО ПРОИЗВОДСТВО И СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

Векове наред желязото имало съвсем ограничено приложение в живота на хората, но след промишления преврат, във връзка с развитието на железопътния транспорт и машиностроенето през XIX в., нуждата от стомана започнала бързо да нараства. Това наложило по-бързо развитие на черната металургия, обаче до средата на миналия век тя играла съвсем малка роля в световното стопанство. През 1870 г. производството на стомана възлизало на 0,518 млн. т. По-голямо значение придобила

¹Вж. Statistical Yearbook United Nations, New York, 1971, p. 24.

стоманата в края на XIX в. във връзка с индустриализацията на империалистическите страни. През 1880 г. производството ѝ било 4,3 млн. т, но през 1890 г. нараства на 12,5 млн. т, а през 1900 г. достига 28,3 млн. тона.¹

Голямото развитие на промишлеността, транспорта, механизацията на селското стопанство и на други производствени процеси през настоящия век даде още по-силен тласък на черната металургия. Ето защо производството ѝ от 76,3 млн. т през 1913 г. нараства на 135,1 млн. т през 1939 г. и достига 570 млн. през 1969 г.²

През последните 100 години силно нарасна и снабдеността със стомана. През 1870 г. средно на човек се падало по 0,4 кг стомана, но през 1900 г. тя нараства на 18 кг, а през 1969 г. достига по 160 кг. Тези данни показват колко голямо е значението на стоманата в съвременното стопанство, в което машиностроенето не случайно носи име „сърцевина на промишлеността“. Ето защо снабдеността със стомана представлява важен показател за степента на икономическото развитие на страните.

Големите различия по снабденост със стомана между социалистическите и несоциалистическите страни, което съществуваше в годините след Втората световна война, постепенно намаляват (вж. табл. 1).

По-бързото развитие на черната металургия в социалистическите страни е явен израз на големите преимущества на плановата социалистическа икономическа система по отношение използването на природните условия и ресурси, достиженията на техническия прогрес, рационалното териториално разположение на производството и пр. Поради това разликата между социалистическите и несоциалистическите страни по снабденост със стомана на човек все повече намалява (вж. табл. 1).

Таблица 1

Производство на стомана в социалистическите и несоциалистическите страни³

Година	Социалистически страни, производство		Несоциалистически страни, производство		Соц. страни в % от несоц. страни (стомана на човек)
	млн. т	кг на човек	млн. т	кг на човек	
1950	36,9	42	152,6	94	44,7
1960	107,0	107	239,6	120	89,1
1965	135,5	120	321,4	151	80,0
1969	166,4	152	403,6	164	92,7

¹ Черная металлургия капиталистических стран, М., 1958, стр. 52,54.

² Пак там, стр. 549. Черная металлургия капиталистических стран, М., 1961, стр. 44,45; Statistical Yearbook, 1971, p. 22.

³ Таблицата е съставена въз основа на абсолютни данни по страни от: Экономика капиталистических стран после Второй мировой войны (статистический сборник), М., 1959, стр. 136, 137; Народное хозяйство СССР в 1969, М., стр. 150, 151.

КРИТЕРИИ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ СТЕПЕНТА НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

При изследванията по икономическа география или по световно стопанство обикновено се борави с натурални показатели за производство на стомана в дадена страна или район. Този метод в известна степен е неправилен и непълен, защото съществуват големи различия между големината на страните според броя на населението им. По наше мнение по-важен е показателят за производство или употреба на стомана на глава от населението.

За установяване степента на икономическото развитие на дадена страна по-голямо значение има употребената стомана средно на човек, защото тя пряко участва в икономиката на страната и представлява важен белег в степента на развитието на машиностроенето, строителството, транспорта и пр.

Снабдеността със стомана на дадена страна може да се определи по два начина — килограми употребена стомана на човек и степен на снабденост.

При първия начин се използва натурален показател, който не дава достатъчно явна представа за степента на големите различия в снабдеността със стомана на страните, районите или други териториални единици по земното кълбо. Този показател разкрива различията, но не и тяхната степен. Тези различия не са достатъчни, за да определим категориите страни по степен на снабденост със стомана. Освен това при този натурален показател се работи с много данни в твърде голям диапазон (за 1969 г. той е от 1 до 711), който затруднява класификацията на страните. *Натуралният показател за употребена стомана на човек се изменя ежегодно и сам по себе си не е критерий за определяне степента на снабденост със стомана.*

Класификацията на страните може да бъде по-точна, когато се използва условният показател *степен на снабденост* със стомана. Той представлява *отношение между снабдеността със стомана на човек в дадена страна към средната снабденост на човечеството със стомана за същото време*. Подобен условен показател вече използвахме.¹

За установяване степента на снабденост със стомана предлагам

$$\text{следната формула: } D = \frac{N}{P} \cdot \frac{N_m}{P_m},$$

където

D е степента на снабденост (Degré d'approvisionnement);

¹ Т. Йорданов — Опит за стопанскогеографска класификация на страните по степен на енергоснабденост, Изв. на Българ. геогр. д-во, т. IX (XIX), С., 1969, стр. 121—136.

N — количеството (Nombre) стомана в кг, употребено в дадена страна;

P — населението (Population) на страната (брой);

N_m — количеството стомана (кг), употребено в света (monde);

P_m — броят на населението в света.

Тази формула може да се използва при определяне степента на снабденост на дадена страна или на коя и да е териториална географска единица по най-различни производства. Тя може да бъде използвана още и при определяне степента на индустриализация, интензификация, урбанизация, както и при други показатели, обект на изучаване от икономическата география или от други икономически науки.

Предлагаме следните критерии за снабденост със стомана:

Когато степента на снабденост $D=1$, <1 или >1 , дадената страна има еднаква, по-малка или по-голяма снабденост със стомана от тази на човечеството.

При $D>3$ приемаме снабдеността за най-голяма (за 1969 г.) употребена стомана на човек повече от 480 кг.

При $D=2-3$ приемаме снабдеността за голяма (за 1969 г. 320—480 кг употребена стомана на човек).

При $D=1-2$ приемаме снабдеността за средна (за 1969 г. 160—320 кг употребена стомана на човек)¹.

При $D=0,5-1$ приемаме снабдеността за малка (за 1969 г. 80—160 кг употребена стомана на човек).

При $D=0,5-0,2$ приемаме снабдеността за съвсем малка (за 1969 г. 32—80 кг употребена стомана на човек).

При $D<0,2$ считаме снабдеността за нищожна (за 1969 г. по-малко от 32 кг стомана на човек).

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ ПО СТЕПЕН НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА (без СССР)

Производството на чугун и стомана в Европа е много старо, обаче до края на XVIII в. било слабо развито. През 1870 г. Европа (без Русия) произвела 439 хил. т стомана, или 84,7% от световното производство. Същата година Англия произвела 230 хил. т стомана, или 52% от производството ѝ в Европа и 44,4% от световното производство. През 1900 г. производството на стомана в Европа нараства на 14,3 млн. т, през 1939 г. достига 61,4 млн. т, а през 1969 г. е 191,5 млн. т. Обаче относителният дял на континента в световното производство намалява (вж. табл. 2).

¹ При определяне критерии за степен на енергоснабденост възприехме средна снабденост при показател 1—1,5, а голяма енергоснабденост при показател 1,5—3. Сега коригираме тези две степени, като считаме, че голяма е степента на снабденост, когато употребеното количество на човек е най-малко два пъти по-голямо от средното за човечеството, а средна е степента, когато това количество е над средното, но по-голямо от него най-много два пъти.

Таблица 2

Производство на стомана в Европа (без Русия и СССР)¹

Година	Световно производство млн. т	Производство в Европа, млн. т	Европа в % от световното производство
1870	0,518	0,439	84,7
1900	28,274	14,264	50,4
1939	135,120	61,446	46,3
1969	570,000	191,500	33,6

По производство на стомана Европа заема първо място между континентите. В нея живее само 12,8% от населението, а произвежда 33,6% от стоманата в света. Балансът на стоманата е положителен. Произвежда се на човек по 418 кг, а се употребява по 402 кг стомана. По степен на снабденост със стомана континентът спада към районите с голяма снабденост ($D=2,5$), но в това отношение той отстъпва на Северна Америка (вж. табл. 3).

От всички континенти Европа е най-зле снабдена с железни руди. С изключение на Франция, Швеция, Люксембург и Испания всички останали европейски страни внасят големи количества железни руди. Съотношението между добитите тук железни руди (по съдържание на желязо) и произведена стомана е 1:3,2. В другите континенти това съотношение е по-благоприятно, защото те са по-добре осигурени със собствени железни руди (вж. табл. 4). Около $\frac{2}{3}$ от стоманата в Европа се произвежда от вносни железни руди и от преработване на старо желязо.

По степен на снабденост със стомана през 1969 г. европейските страни можем да класифицираме, както следва:

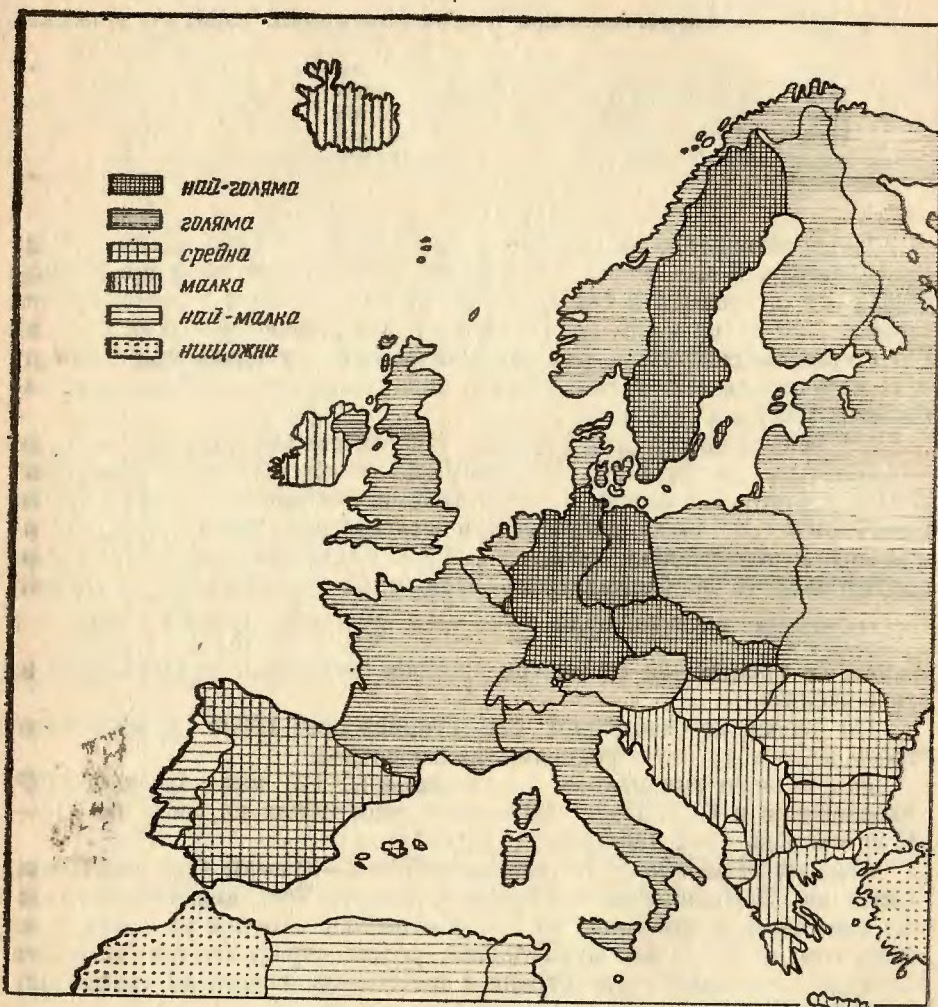
Най-голяма снабденост на стомана ($D>3$) имат: Швеция, ГФР, Чехословакия и ГДР. През 1969 г. те са употребили на човек по 711—518 кг стомана (вж. табл. 4).

Голяма снабденост със стомана ($D=2-3$) имат: Франция, Дания, Швейцария, Великобритания, Норвегия, Белгия, Холандия, Италия, Полша, Финландия и Австрия. Те са употребили стомана на човек през 1969 г. между 330 и 444 кг. Първите седем страни от тях са много близко до категорията на страни с най-голяма степен на снабденост със стомана.

Средна снабденост със стомана ($D=1-2$) имат: Румъния, Унгария, България, Испания. През 1969 г. са употребили между 299 и 240 кг стомана на човек.

¹ Таблицата е съставена въз основа на данни от „Черная металургия . . .“, стр. 2—54; Статистически годишник на Народна република България, С., 1970 г., стр. 575; statistical Yearbook, 1970, p. 24.

Малка снабденост със стомана ($D=0,5-1,0$) имат: Исландия, Югославия, Ирландия и Гърция. Те са употребили стомана на човек от 158 до 80 кг.

Фиг. 1. Снабденост със стомана на европейските страни

Най-малка снабденост със стомана ($D=0,5-0,2$) имат: Португалия и Албания. Те са употребили на човек съответно 80 и 41 кг стомана.

Таблица 3

Добив на желязни руди (по съдържание на желязо), производство на стомана и степен на снабденост със стомана по континенти 1969 г.¹

	Европа	Северна Америка	Латинска Америка	Азия	Африка	Австралия и Океания	СССР
Железни руди (млн. т)	60,3	74,8	43,1	50,1	36,1	25,0	96,6
Стомана (млн. т)	191,5	137,5	10,6	108,4	5,0	7,0	110,3
Железни руди към стомана	1:3,2	1:1,8	1:0,24	1:2	1:0,13	1:0,28	1:1,1
Производство на стомана на човек (кг)	418	614	38	56	15	368	459
Употребена стомана на човек (кг)	402	670	61	9	24	368	436
Степен на снабденост със стомана	2,5	4,2	0,38	0,06	0,15	2,3	2,8

От европейските страни (без СССР и държавите-джуджета) 4 имат най-голяма, 11 голяма, 4 средна, 4 малка и само 2 държави имат най-малка снабденост със стомана. Преобладават държавите с най-голяма степен на снабденост, а държавите с малка и съвсем малка снабденост, с изключение на Югославия, са малки страни. Тази класификация е в голяма корелация с класификацията на същите страни по степен на енергоснабденост.²

Положителен баланс на стоманата имат само Белгия – Люксембург, ГФР, Великобритания, Чехословакия и Австрия. Само те имат значителен чист износ на стомана и се нареждат в категорията на страни с най-голяма и голяма снабденост със стомана. Полша и Унгария също имат положителен баланс на стомана, но те почти не правят износ (вж. табл. 5). Останалите страни имат отрицателен баланс и най-зле

Таблица 4

Производство, потребление и степен на снабденост със стомана в европейските страни (1969 г.)¹

Страни	Производ. на стомана, хил. т	Потребление на стомана, хил. т	Степен на снабденост, D	Произвд. в % от потребител
1	2	3	4	5
Най-голяма снабденост				
Швеция	5350	5670	4,44	94,27
ГФР	45390	40100	4,11	113,17
Чехословакия	10800	8560	3,7	126,15
ГДР	4820	8840	3,23	54,55

¹Таблицата е съставена по данни от Statistical Yearbook, 1970, стр. 193, 194, 24, 26. Изчисленията за желязни руди към стомана, производство на стомана на човек, употребена стомана на човек и степен на снабденост са извършени от автора.

² Т. Йорданов, цит. статия, стр. 121–136.

1	2	3	4	5
Голяма снабденост				
Дания	482	2170	2,81	22,20
Франция	22510	22290	2,80	100,99
Швейцария	500	2740	2,75	18,22
Великобритания	26850	24330	2,73	110,33
СССР	110330	104920	2,72	105,15
Норвегия	850	1660	2,70	51,32
Белгия — Люксембург	18658	2690	2,60	270,0
Холандия	4710	5010	2,40	93,96
Италия	16450	18730	2,20	87,70
Полша	11290	11120	2,10	101,57
Финландия	980	1600	2,10	60,93
Австрия	3930	2440	2,06	166,17
Средна снабденост				
Румъния	5540	5980	1,86	92,58
Унгария	3030	3020	1,89	100,43
България	1520	2130	1,70	71,09
Испания	5910	7920	1,50	74,60
Малка снабденост				
Югославия	2220	3010	0,92	73,68
Ирландия	90	374	0,79	24,06
Гърция	210	707	0,50	29,70
Съвсем малка снабденост				
Португалия	402	753	0,45	53,39
Албания	—	85	0,26	—

в това отношение са Швейцария и Дания — страни, бедни на железни руди и на коксуващи се въглища. Въпреки тези неблагоприятни природни условия и двете страни като икономически развити имат голяма снабденост със стомана, а местното производство задоволява съответно само 18% и 22% от нуждите.

* * *

Светски съюз. Природните и икономическите условия в СССР са много благоприятни за развитието на черната металургия. По запаси и добив на железни руди и въглища той заема първо място в света. Те задоволяват не само местните нужди, но са главен фактор за развитието на черната металургия в социалистическите страни в Европа. По производство на стомана СССР заемаше второ място в света, но през 1971 г. изпревари САЩ и доби 116 млн. т.

Характерно е, че докато през 1940 г. производството на стомана в СССР е представлявало само 29% от това на САЩ (през 1945 г. само 16%), през 1960 г. то представлява 71%, а през 1970 година 97%.

Светският съюз задоволява нуждите си със стомана и изнася значителни количества. По степен на снабденост със стомана той се нарежда в категорията на страните с *голяма снабденост* ($D=2,72$), като почти се изравнява с Франция, Швеция, Великобритания и надминава много други страни (вж. табл. 4).

КЛАСИФИКАЦИЯ НА АМЕРИКАНСКИТЕ СТРАНИ ПО СТЕПЕН НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

Страните в Северна Америка имат благоприятни природни условия за развитие на мощна черна металургия — големи запаси от железни руди и от коксуващи се въглища, но по чисто икономически причини този отрасъл на стопанството там късно се разви. През 1870 г. САЩ са произвели само 70 хил. т стомана, или едва 13,5% от световното ѝ производство. През 1886 г. производството достига 2604 хил. т, което прави 34,2% от световното производство на стомана.

Въпреки големите запаси от железни руди те не задоволяват местните нужди, защото монополистическите компании от САЩ реализират по-голяма норма на печалба от експлоатацията на богатите на желязо руди от Бразилия, Венецуела, Либерия и други икономически изостанали страни, където работната сила се заплаща много евтино. Производството на железни руди (по съдържание на желязо) към производството на стомана в Северна Америка е 1:1,8, но то се дължи не само на вноса на железни руди, но и на голямото използване на старо желязо. За производството на 1 т стомана през 1959 г. САЩ са употребили 491 кг старо желязо и 581 кг чугун.

По производство на стомана Северна Америка (137,6 млн. т) заема второ място между континентите, но по производство на човек (614 кг) тя заема първо място, обаче балансът на стоманата е отрицателен. В САЩ 93%, а в Канада 84% от употребената стомана е местно производство. И двете страни спадат към категорията на страни с най-голяма снабденост със стомана (вж. табл. 5).

Таблица 5

Производство, потребление и степен на снабденост със стомана в американските страни¹

Страна	Производ., хил. т	Потреблен., хил. т	Степен на снабденост, D	Производ. в % от потребл.
1	2	3	4	5
Северна Америка				
Най-голяма снабденост				
САЩ	128 150	138 680	4,76	92,76
Канада	9 350	11 160	3,20	83,80

¹ В официалните публикации на ООН, както и в буржоазната икономическа и географска литература към Северна Америка отнасят Канада, САЩ и Мексико, а понякога към нея причисляват и цяла Средна Америка. Ние считаме, че от стопанско-географско гледище към Северна Америка трябва да спадат само Канада, САЩ, Гренландия, които е по-правилно да се наричат Англосаксонска Америка. Успоредно с нея, както вече е навлязло в световната географска литература, да се употребява терминът Латинска Америка, която да включва всички държави южно от САЩ, защото там се говорят латински езици и страните имат много общи черти по своето историко-икономическо развитие, а съвременното им състояние коренно се различава от това на САЩ и Канада.

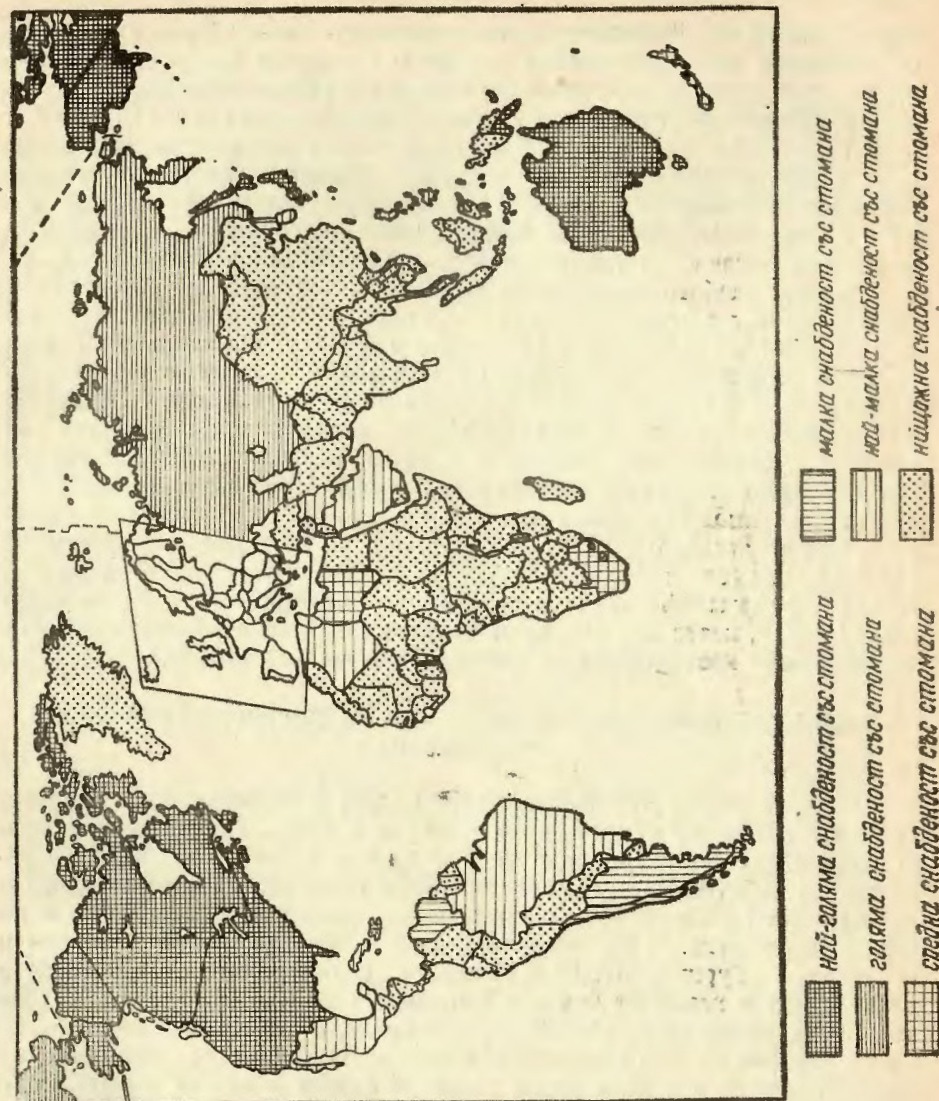
1	2	3	4	5
<i>Латинска Америка</i>				
Малка снабденост				
Венецуела	840	1550	0,97	54,10
Аржентина	1700	3450	0,90	49,3
Чили	600	782	0,51	76,85
Съвсем малка снабденост				
Мексико	3470	3710	0,47	93,60
Бразилия	4920	5530	0,37	88,98
Панама	—	67	0,29	—
Куба	—	370	0,23	—
Нищожна снабденост				
Колумбия	206	640	0,19	32,44
Перу	—	375	0,17	—
Доминика	—	88	0,13	—
Гватемала	—	81	0,11	—
Хондурас	—	36	0,08	—
Боливия	—	67	0,08	—
Уругвай	14	33	0,07	42,42
Ханти	—	12	0,01	—
Парагвай	—	7	0,01	—

Страните на Латинска Америка, въпреки че разполагат с големи запаси от богати железни руди, поради икономическата си зависимост от САЩ и от други икономически силно развити капиталистически страни, както и поради самата им икономическа изостаналост нямат добре развита черна металургия. При съвременната технология, когато разходът на кокс е няколко пъти по-малък от този на железни руди за производство на тон стомана, нито икономически, нито технологически е оправдано нейното изоставане. Тя може да се развива на базата на вносни коксуващи се въглища и богати местни железни руди.

Черната металургия в Латинска Америка се разви много късно — в Мексико през първото десетилетие на настоящия век, в Бразилия — през годините преди Втората световна война, а във Венецуела, Чили и Перу — в годините след войната. Много от латиноамериканските страни все още нямат своя черна металургия и са силно зависими от вноса на стомана от икономически развитите капиталистически страни.

През 1939 г. производството на стомана в Латинска Америка е 256 хил. т, или на човек по 2 кг при 63 кг за човечеството.¹ През 1969 г. то достига 10,6 млн. т, или по 38 кг на човек при 160 кг за света, 418 кг в Европа, 614 кг в Северна Америка, 56 кг в Азия, 15 кг в Африка и 459 кг в СССР. Следователно Латинска Америка заема предпо-

¹ Изчисленията са извършени въз основа на абсолютни данни по страни от Черната металургия капиталистических стран, стр. 58.

Фиг. 2. Снабденост със стомана на извъневропейските страни

следно място по производство на стомана на човек.¹ Тя е превърната от развитите капиталистически страни в доставчик на висококачествени железни руди. И действително добивът на железни руди (по съдържание на метал) от 1,5 млн. т през 1939 г. нарасна на 43,1 млн. т през 1969 г. Това показва, че местната черна металургия използва само 24,6% от добитите железни руди.² Много характерно е, че американски капиталисти разработват само висококачествени железни руди в Латинска Америка. По добив на железни руди (по съдържание на желязо) Бразилия (17,1 млн. т) вече почти настигна Франция (18,0 млн. т).

Поради слабото развитие на черната металургия по снабденост със стомана на човек Латинска Америка е 16 пъти по-назад от Англосаксонска Америка и 11 пъти от Европа. Балансът на стоманата е отрицателен. Произвежда се 10,6 млн. т, а се употребява 16,9 млн. т през 1969 г. или средно на човек по 61 кг, а в много страни по 3—30 кг. Поради това в този континент степента на снабденост със стомана е по-малка от единица, а в много страни дори по-малка от 0,2. Ето защо тук няма страни с най-голяма, голяма и средна снабденост със стомана. Три страни имат малка снабденост, 4 страни — съвсем малка, а останалите страни са с нищожна снабденост със стомана (вж. табл. 5). Характерно е, че съществува тясна връзка между тази класификация на страните и класификацията им по енергоснабденост, което показва, че и двата показателя отразяват голямата икономическа изостаналост на латиноамериканските страни.³

КЛАСИФИКАЦИЯ НА АЗИАТСКИТЕ СТРАНИ ПО СТЕПЕН НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

Черната металургия в Азия (без СССР) е слабо развита въпреки големите запаси на железни руди в Индия и Китай. През 1939 г. производството на стомана е било по 7 кг на човек, но през 1969 г. то нарасна на 56 кг. Обаче тези средни цифри скриват голямото разслоение на страните по степен на икономическо развитие, включително и по черна металургия. Тя е развита главно в Япония, Китай и Индия и по-малко в Турция, КНДР и Пакистан. В останалите страни тя не е развита или в някои от тях има нищожно развитие (вж. табл. 7). Този континент произвежда 108,4 млн. т стомана, а употребява 98,1 млн. т, което показва, че има положителен баланс, но в същност само Япония изнася стомана, а всички други азиатски страни я внасят и имат подчертан отрицателен баланс по това производство.

Производството и употребата на стомана е концентрирано главно в Япония. В останалите страни с население 1847 млн. души употребата на стомана възлиза на 36,5 млн. т, или средно на човек по 20 кг, а в

¹ Изчисленията са въз основа на данни по страни от Statistical Yearbook, 1970, p 24, 193—194.

² Изчислени по данни за страни от Statistical Yearbook, 1970, p. 193—194.

³ Вж. Т. Йорданов, цит. статия.

Япония по 603 кг, т. е. цели 30 пъти повече (степен на снабденост 3,76). Другите страни имат степен на снабденост със стомана по-малка от единица, по-малка от 0,5, а в много от тях и по-малка от 0,2, дори по-малка от 0,01 (вж. табл. 6).

Ето защо в Азия само Япония има най-голяма снабденост със стомана. Кувейт има голяма снабденост, Израел — средна, КНДР, Хонгконг, Ливан и Тайван — малка; Бахреин, Иран, Малайзия, Южна Корея, Филипините и Суадитска Арабия — съвсем малка, а всички други азиатски страни имат нищожна снабденост със стомана (вж. табл. 6).

Таблица 6

Производство, потребление и степен на снабденост със стомана в азиатските страни (1969 г.)

Страна	Производство, хил. т	Потребление, хил. т	Степен на снабденост (D)
Най-голяма снабденост			
Япония	92 170	61 600	3,76
Голяма снабденост			
Кувейт	—	206	2,25
Средна снабденост			
Израел	—	635	1,40
Малка снабденост			
КНДР	—	1 520	0,89
Хонгконг	—	520	0,70
Тайван	—	1 350	0,61
Съвсем малка снабденост			
Бахреин	—	15	0,44
Иран	—	1 610	0,46
Малайзия	—	390	0,24
Южна Корея	416	1 100	0,21
Филипини	—	1 300	0,21
Суадитска Арабия	—	250	0,21
Сирия	—	280	0,20
Турция	1 170	916	0,16
Ирак	—	250	0,16
Тайланд	—	790	0,14
Китай	15 000	174	0,13
Южен Виетнам	—	337	0,12
Индия	6470	5 999	0,07
Шри Ланка (Цейлон)	—	103	0,05
Пакистан	100	660	0,03
ДРВ	—	82	0,02
Бирма	—	110	0,02
Индонезия	—	330	0,01
Лаос	—	6	0,01
Афганистан	—	13	0,006

Големите различия в степента на снабденост със стомана в азиатските страни са важен белег и за големи различия в степента на тяхното икономическо развитие. Япония рязко изпъква над другите страни, а след нея се нарежда, макар и много по-назад, Израел. Другите страни са икономически много по-слабо развити.

КЛАСИФИКАЦИЯ НА АФРИКАНСКИТЕ СТРАНИ ПО СТЕПЕН НА СНАБДЕНОСТ СЪС СТОМАНА

Съвременната черна металургия е съвсем нов отрасъл в стопанството на африканските страни. Тя започва да се развива в Южноафриканската република след Първата световна война (1929 г.), а в други страни след Втората световна война. През 1969 г. тя бе развита само в ЮАР, Тунис, Египет и Южна Родезия. При съвременната технология Африка, богата на запаси от железни руди, има добри условия за развитието на черната металургия, но поради икономическата изостаналост и поради зависимостта от чуждия капитал този отрасъл е съвсем слабо развит, а континентът е превърнат в доставчик на железни руди. Местната черна металургия преработва само 14% от добитите железни руди. Тя произвежда само 5 млн. т стомана, или по 15 кг на човек. Обаче черната металургия е концентрирана изключително в ЮАР. Тази страна дава 85% от чугуна и стоманата на континента. Цяла останала Африка с население 315 млн. души произвежда само 0,750 млн. т стомана (по 2 кг на човек), или 22 пъти по-малко от Италия, 60 пъти по-малко от ГФР, 14 пъти по-малко от Чехословакия.

Африка през 1969 г. е употребила 8,1 млн. т стомана, или по 24 кг на човек, и има степен на снабденост само 0,15. В това отношение заема предпоследно място между континентите. Само Либия и ЮАР имат средна снабденост със стомана, Алжир и Тунис имат съвсем малка снабденост, а всички останали африкански страни спадат към категорията на страни с нищожна снабденост със стомана (вж. табл. 7).

Таблица 7

Производство, потребление и снабденост със стомана в африканските страни през 1969 г.¹

Страна	Производство, хил. т	Потребление, хил. т	Степен на снабденост (D)
1	2	3	4
Средна снабденост			
Либия	—	463	1,55
ЮАР	4630	4300	1,38

¹ Изчисления по данни за страни от Statistical Yearbook, 1970, p. 193—194.

1	2	3	4
Съвсем малка снабденост			
Алжир	—	704	0,31
Тунис	100	171	0,21
Нищожна снабденост			
Либерия	—	—	0,18
Южна Родезия	—	140	0,17
Египет	—	700	0,14
Ангола	—	120	0,14
Мароко	—	320	0,13
Замбия	—	42	0,06
Малгашка република	—	64	0,06
Того	—	16	0,06
Мозамбик	—	13	0,06
Заир	—	120	0,04
Нигерия	—	420	0,04
Судан	—	80	0,03
Гана	—	14	0,03
Гвинея	—	11	0,02
Етиопия	—	50	0,01
Малави	—	9	0,01

* * *

Черната металургия в пълен цикъл в Австралия е силно развита. Тя спада към страните с най-голяма снабденост със стомана ($D = 3,4$). Нова Зеландия няма черна металургия, но спада към страните със средна снабденост със стомана ($D = 1,81$).

От разработеното изложение могат да се направят следните изводи:

1. Както в другите науки, така и в икономическата география е необходимо да се използват в още по-голяма степен условни показатели, като условно топливо, степен на снабденост със стомана или с други производства, степен на индустриализация, степен на интензификация и др. Използуването на тези показатели създава благоприятни условия за по-пълно и по-вярно разкриване на закономерностите в развитието и географското разпространение на изучаваните обекти, процеси и явления, на тяхната териториална специфика и обусловеност от икономически, природни, демографски, технологически и други условия.

2. Условните показатели трябва да се използват много по-широко и при обучението по икономическа география, защото чрез тях се създават благоприятни условия за приложение на дедуктивния метод, който спомага по-лесно, по-бързо и по-точно да се възприемат и осъзнаят закономерностите в развитието, географското разпространение и специфика на изучаваните географски обекти, процеси и явления. Всичко това води до по-трайни знания в противоположност на конюнктурните, ефемерни, нетрайни знания, получавани при използване само на натурални показатели.

3. Големите различия между несоциалистическите страни по степен на снабденост със стомана отразяват неравномерното развитие на стопанството при капитализма, неговото уродливо географско разпространение, което е пречка за рационалното използване на природните и трудовите ресурси, на достиженията на техническия прогрес. По-малките различия по снабденост със стомана между социалистическите страни отразяват проявленията на закона за планомерното пропорционално развитие на стопанството при социализма, което спомага за по-рационалното използване на природните и трудовите ресурси, на достиженията на техническия прогрес и пр.

UN ESSAI DE CLASSIFICATION ÉCONOMICO - GÉOGRAPHIQUE DES PAYS DU POINT DE VUE DE LEUR APPROVISIONNEMENT EN ACIER

T. Jordanov

Résumé

La classification des pays a été effectuée en vertu de l'indice conditionnel „degré d'approvisionnement en acier“. Cet indice représente le rapport entre la quantité d'acier utilisé en moyenne par habitant dans un pays donné, à la quantité d'acier utilisé en moyenne par habitant dans le monde entier. Pour l'établissement du degré d'approvisionnement est proposée la formule suivante:

$$D = \frac{\frac{N}{P}}{\frac{Nm}{Pm}}$$

où D est le degré d'approvisionnement, N — la quantité d'acier (en kg.) employé

dans un pays donné, P — le nombre d'habitants de ce même pays, Nm — la quantité d'acier employé dans le monde entier, Pm — la population du monde entier.

Le plus haut approvisionnement ($D > 3$) présentent: la Suède, les USA, la RFA, la Tchécoslovaquie, le Japon, le Canada, la RDA et l'Australie (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant est de 700 à 780 kg)

Un grand approvisionnement ($D = 2-3$) présentent: le Danemark, la France, la Suisse, l'Angleterre, l'URSS, la Norvège, la Belgique, la Hollande, l'Italie, la Pologne, la Finlande, l'Autriche (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant est de 480—320 kg.)

Un approvisionnement moyen ($D = 2-3$) présentent: la Roumanie, la Hongrie, la Bulgarie, l'Espagne, RSA, la Libye, la Nouvelle-Zélande, Israël, la RPDC (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant remonte à 320—160 kg)

Un faible approvisionnement ($D = 0,5-1$) présentent: la Yougoslavie, l'Irlande, la Grèce, le Venezuela, l'Argentine, le Chili (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant est de 160—80 kg).

Un très faible approvisionnement ($D = 0,2-0,5$) présentent: le Portugal, l'Albanie, le Mexique, Cuba, l'Algérie, la Tunisie, l'Iran, la Malaisie, les Philippines, la Corée du Sud, l'Arabie Saoudite, la Syrie (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant est de 80—32 kg)

Un approvisionnement minime ($D < 0,2$) présentent: la Colombie, le Pérou, la Bolivie, l'Égypte, le Maroc, l'Angola, la Zambie, la Rhodésie du Sud, le Libéria, la Turquie, l'Irak, la Chine, l'Inde, le Pakistan, l'Indonésie, et tous les autres pays de l'Amérique, Afrique de l'Asie et de l'Océanie (en 1969 la quantité d'acier utilisé par habitant était au-dessous de 32 kg).

Les pays de l'Amérique du Nord, d'Europe, le Japon et l'Australie présentent le plus haut approvisionnement, respectivement un grand approvisionnement en acier. Certains pays d'Europe, la République Sud Africaine et la Libye en Afrique, ainsi que la Nouvelle-Zélande et Israël présentent un approvisionnement moyen. Les pays de l'

Amérique latine, de l'Afrique, et de l'Asie sont des pays en voie de développement, présentent un approvisionnement petit, très petit ou minime.

L'approvisionnement en acier est un indice important du degré de développement économique des pays. La classification de ceux-ci en vertu de l'indice conditionnel „degré d'approvisionnement en acier“ crée des possibilités favorables d'application de la méthode de déduction lors de l'étude de la Géographie économique. Grâce à cet indice, on acquiert des connaissances plus exactes et plus stables, que lors de l'utilisation des indices naturels, qui changent vite, donnent des connaissances instables et ne créent pas de conditions favorables à la classification des pays.